

POLITIK OCH HISTORISKT TÄNKANDE AV IDAG I ÖSTRA MELLANEUROPA

Av professor HERBERT LUDAT, Münster

DEN 20 juni 1950, några få dagar före Koreakonfliktens utbrott, när det kalla kriget mellan öst och väst nalkades en höjdpunkt, lät Stalin i Pravda offentliggöra ett brev, i vilket han — för första gången på 11 år — uttalade sig i en ideologisk fråga och fördömde den sovjetryske språkforskaren Marrs dittills oantastliga språkvetenskapliga dogmer. Därmed prisgavs den marxistiska uppfattningen om språket som uttryck för materiella och sociala villkor, som skapelse av en härskande klass, och förkunnades språkets allmänt nationella karaktär och dess giltighet för samhällets alla medlemmar och klasser som den numera enda rätta ståndpunkten för sovjetrysk vetenskap. Språket är inte längre en produkt av en enda epok utan fortlever ojämförligt mycket längre än varje tillfällig social under- eller överbyggnad, det är oberoende av enskilda historiska perioders längd, dvs. evigt. Och om under den historiska utvecklingens lopp olika folks språk sammanstråla, uppstår inte längre, såsom den hittills gängse marxistiska teorin gjort gällande, ett nytt språk genom blandning, utan det starkaste av dem — hittills alltid ryskan — utgår som segrare, berikat och styrkt genom ordförråd från de främmande språk, i vilkas ställe det träder.

Betydelsen av Stalins här endast i korthet antydda förklaring, som kompletterades genom ytterligare fyra brev i frågan, kan knappast överskattas, men är ej heller lättbegriplig för den västerländske betraktaren. Orsaken är att söka däri, att de fem Stalinbrevet ej endast behandla språkvetenskapliga frågor, utan därutöver innehålla den nya giltiga uppfattningen om statens roll, läran om den självständiga aktiva överbyggnaden och utgestaltningen, ja, relativiseringen av hela det marxistiska systemet.

Dessa nya teser motsäga visserligen enligt den officiella tolkningen ej Marx' lära, då socialismen på grund av tidsläget kan förverkligas blott i ett land och ännu ej i hela världen, såsom Marx och Engels ville. Likväl går det ej att förneka, att i den nya tesen

om den aktiva överbyggnaden, som utvecklas till en självständig kraft och självständigt kan förvandla och likvidera den gamla basen och de gamla klasserna, ligger något fullkomligt nytt, som går utanför gränserna för den klassiska läran, kort sagt, att den ideologiska tyngdpunkten avsevärt förskjutits genom Marrs avsättning.

Det som ger Stalinbrevens stora vikt och epokbildande betydelse är följande: Det är i dem inte endast fråga om åsidosättandet av en abstrus och med den gällande språkvetenskapliga uppfattningen oförenlig teori, som hittills gällt som det fullkomligaste uttrycket för den rena ekonomiska marxismen. Dessa brev, som återropa de nationella språkens egenvärde och varaktighet, måste uppfattas som det starkaste betonande och bejakande av den nationella traditionen. De bilda slutlänken i en kedja av talrika dekret och förordningar, bakom vilka står den principiella förskjutningen av åskådningarna från en sfär av iskall dialektik till glödande sovjetpatriotism. De äro s. a. s. sigillet under proklamationen om en ny sovjetrysk historielära, som bestått eldprovet i det fosterländska krigets kamp för livet, och som under efterkrigsåren byggts upp som kronan på den marxistisk-leninistiska tankebyggnaden.

Början till denna förvandling kan dateras till åren 1931—1934, när Stalin med ett penndrag undanröjde den marxistiska historievetenskapens dittills giltiga dogm och inledde en fullkomlig omvärdering av världshistorien. Den bild, sovjethistorikerna dittills skapat i den klassiska marxismens anda med tillämpning av den historiska materialismens metoder, fri från alla nationella värderingar, var nu inte längre tillräcklig. Begreppen hembygden (Rodina) och patriotismen upptäcktes och ställdes i centrum, och man återvände till traditionerna från Rysslands förflutna. Därmed ökades väsentligt den psykologiska stötkraften i idén. Den sammanstrålade med det ryska folkets messianska föreställningar och känslövärden och sammansmälte intimt med marxismens befrielsemission. Men nu blev det de sovjetryska historikernas uppgift att ge världshistorien en ny innebörd och skapa en fast lärobyggnad, i vilken Sovjets folk, och framför allt det ryska, skall intaga den ledande platsen, och som förkunnar för världen, att inte endast det klasslösa samhället — såsom den marxistiska teorin menade — utan Sovjetunionen representerad av Ryssland ända från mänsklighetens begynnelse varit hela den historiska utvecklingens mål.

Denna uppfattning drar med sig oerhörda konsekvenser. Det väsentliga är den väldiga utvidgningen i tid och rum av den sovjetryska historiebilden. Historiska företeelser hos alla de folk, som tillhöra Sovjetunionen eller ha lyckan att med denna som pionjär rycka med på marschen mot det klasslösa samhället, få här sin plats och nya tolkning, så att Sovjets historia redan nu, tack vare arkeologiska forskningar i Centralasien, sträcker sig bakåt i tiden till tredje årtusendet före Kristi födelse, medan den ännu för ej så länge sedan började med oktoberrevolutionen 1917. Forskningen lägger hela tyngdpunkten på två områden: för det första på den i marxistisk anda passande uttydningen av den gradvisa ekonomisk-sociala utveckling, som det berörda folket genomgått från ursprunglig egendoms gemenskap över slavdrift, feodalism och kapitalism till övergången till socialismens läger; för det andra påvisandet av en pionjärroll i det förgångna, dvs. att folket i fråga nått det ena eller det andra utvecklingsstadiet tidigare eller rent av hoppat över det, i motsats till den övriga, särskilt den västliga världen. En välorganiserad kader av vetenskapsmän från alla ämnesområden arbetar på att upprätta denna tankebyggnad. Denna historiska lärobyggnad är i dag ett faktum, och den tjänar enbart till att förhålliga Sovjets folk, vars fosterlandskärlek och nationalstolthet här ha funnit sin plats och tagit gestalt.

Som resultat av det senaste kriget ha nu även östra Mellan-europas folk mellan Östersjön och Svarta havet dragits in i Sovjetunionens maktsfär. Sovjets inflytande sträcker sig i dag över balt, väst- och sydslaver och ungrare och djupt in i Central-Europa. Och ingenstädes visar sig nu tydligare, hur diametralt motsatt den sovjetryska historiekonstruktionen är den bild, som man i Västeuropa har av mänsklighetens historia. I denna zon kom det till en oförsonlig sammanstötning mellan de båda historieuppfattningarna: å ena sidan i brokig mångfald nationella, delvis övernationella kristligt-västerländska föreställningar om detta områdes mer än tusenåriga historia, å andra sidan en konsekvent tillämpning av det sovjetryska schemat om österns tidiga självständiga och t. o. m. överlägsna pionjärartade utveckling i förhållande till den antik-kristna germansk-romanska världen.

Omstörtandet av de politiska förhållandena i östra Mellan-Europa innebär därför inte endast ett historiskt utan samtidigt också ett historiskt-ideologiskt fenomen av första ordningen, som förtjänar att uppmärksammas av västerländska historiker. Alla folks och staters historia inom denna zon, i Sovjetrepublikerna och

folkdemokratierna, blir i dag föremål för en fullständig omtydning och nyvärdering. Med tillämpning av den historiska materialismens principer och metoder betonas, att dessa folks inhemska traditioner och egenartade krafter äro de egentliga historiebildande elementen i deras historiska utveckling. Folkets breda massor — ej längre dess övre skikt — förklaras vara den verkliga historiebäraren och jämföras därvid med det ryska folkets positivt hjälpande roll som befriare från Västerlandets kulturnedrivande inverkan. Tillvägagångssättet framgår klart av talrika exempel:

1) I Estland visades för ett par år sedan en av den sovjetryska vetenskapen livligt välkomnad utställning. I denna firades perioden från 500- till 1200-talet som den stora tid, då ester och slaver lärde känna varandra och samarbetade mot Västerlands erövrare, danskar, tyskar och svenskar. Tiden från 1700-talet fram till första världskriget betecknades som en period, under vilken de vänskapliga relationerna mellan de båda folken fördjupades. Mellanperioden var en tid, då de med våld skilts från varandra, och den »gyllene Sverige-tiden», som ännu står som ett levande begrepp för Estlands folk, brännmärks såsom en epok av värsta slaveri och utpressning, från vilken esterna befriades av Peter den store. Denna tolkning finner man såsom resultat av ett estniskt-sovjetryskt samarbete i den halvofficiella framställningen i »Estniska SSR:s historia», vilken i slutet av förra året annonserades som ett verk av estniska och sovjetryska historiker i gemenskap och som sedermera publicerats.

2) I Lettland granskades första bandet av »Lettiska SSR:s historia» på ett sammanträde i Lettiska vetenskapsakademien i Riga i slutet av år 1951. I detta arbete betecknas letternas inlemmande i den västerländska kulturkretsen genom Tyska Ordens valde likaledes såsom en tillbakagång för letterna i deras nationella liv, som redan långt före 1200 existerat som en historisk enhet med feodal organisation. Efter 1200 råkade de så in i en period av förtryck, utpressning och slaveri.

3) Från Tjeckoslovakien ha vi liknande vittnesbörd om försök att omtolka den tidigare historiebilden i historiska framställningar, såsom i första häftet av Československij Časopis Historický, och i ansträngningarna att samordna det historiska förloppets perioder med det ryska folkets och de andra östliga grannfolkens. Med särskild skärpa gör man här upp räkningen med de »kosmopolitiska böjelserna» i den tjeckiska historieskrivningen alltsedan 1800-talet, vilka efter 1918 i den nya staten ledde till en andefattig

beundran för den europeiska västern och förfalskade tjeckiska folkets historia.

4) Även för Rumänien har 1952 en ny historieteori förkunnats av försvarsministern och arméns överbefälhavare, general Bodnars. Enligt denna har Donaufurstendömet oavhängighet alltid varit ett mål för den ryska politiken, medan den ständigt saboterats av Turkiet, England, Österrike och Tyskland.

Även i Ungern och särskilt tydligt framför allt i Polen, vartill vi skola återkomma mera i det följande, märker man denna »historierevolution». Det är uppenbart frågan om en enhetlig, planmässigt framskridande process, som i sin första fas omedelbart efter krigets slut 1945/46 i det närmaste blev resultatlös, men som överallt kommit i full gång fr. o. m. början av detta årtionde. Det gäller att tvinga den sovjetryska historieuppfattningen på de i Sovjetunionens maktsfär nykomna folken i östra Mellaneuropa.

Var och en, som med sina traditionella historiska föreställningar tänker på detta områdes historia, är kanske först böjd att inte alltför mycket fästa sig vid den revolution i den gamla historiebilden och det traditionella historietänkandet, som den sovjetryska historietolkningen innebär. Det står dock fast, att dessa folks inträde i den europeiska kulturgemenskapen var en följd av deras kristnande, och att deras historiska utveckling till fullvärdiga och jämbördiga medlemmar av denna gemenskap vid sidan av och i nära förbindelse med medeltidens romersk-germanska värld byggt på antik-kristlig grund. Det övriga, av Moskvas uppstigande präglade Östeuropas historia fick som bekant ett helt annat förlopp. Detta förlopp är även till sin inre struktur väsensskilt från sina motsvarigheter hos folken i östra Mellaneuropa. Det faktum att Moskva övertog antik-kristliga traditioner från det gamla riket i Kiev och mottog västerländska kulturelement från och med 1500-talet är för vår och de mellanösteuropeiska folkens traditionella historiebild fullkomligt otillräckligt och alls icke ägnat att slå en bro över den djupa klyftan mellan de båda områdenas historia.

Men den fulla betydelsen av denna omvärdering av det förgångna, hela vidden av detta angrepp mot västerländska traditioner inom det berörda området genom den ifrågavarande nyskapande historieuppfattningen låter sig helt uppskattas först genom ett detaljerat studium av förfaringssättet och etapperna. Det bästa exemplet är Polen, vilket som bekant har en mer än tusenårig, obruten västerländsk tradition, ett utpräglat historiskt medve-

tande och en metodiskt och institutionellt framstående och välutrustad vetenskap. Då dessutom här den historievetenskapliga produktionen åter kom i gång genast efter det att staten återupprättats år 1945, kan man tack vare det rika materialet i detalj tydligt följa den sovjetryska historieuppfattningens uppgörelse med den traditionella forskningen och dess historiebild. För att helt förstå detta historiskt-ideologiska förlopp borde man egentligen också ta hänsyn till hur alla politiska, sociala och ekonomiska betingelser förändrats sedan folkrepubliken Polen skapats. Här skall jag emellertid medvetet bortse från detta och begränsa framställningen till vad som enbart rör historievetenskapens område.

Först ett par anmärkningar för att karakterisera huvuddragen i det traditionella polska historietänkandet. Det första karakteristiska draget, medvetandet om att tillhöra den latinskt-västerländska kulturkretsen, har alltid varit så rotfast i polskt historietänkande, att det ej fordras något speciellt bevis härför. Ända från medeltiden, så länge det funnits en polsk historieskrivning, har man aldrig övergivit denna grundsats. Trots mycken spänning och irritation vid västra gränsen ha de band, som oupplösligt binda Polen vid de västerländska kulturtraditionerna, aldrig på allvar satts i fråga eller ens försvagats till fördel för östliga kulturelement. Politiska eller andliga rörelser, som kommit eller inspirerats österifrån, som t. ex. panslavismen, ha därför aldrig väckt nämnvärt gensvar. Polens historiska utvecklingsförlopp till adelsrepublikens undergång är bästa belägget för detta påstående. Med detta förlopp hänger så det andra karakteristiska draget samman, nämligen kluvenheten i det polska historietänkandet: med minnet av medeltidens piastiska stat blandade sig sorg och smärta över förlusten av de gamla gränserna mot Oder och Östersjön, och med stoltheten över den polsk-litauiska unionens stora förflutna under Jagellonernas och adelsrepublikens tid blandade sig en kulturmissionsartad överlägsenhetskänsla, en känsla av att vara bärare av västerländska traditioner i Östeuropa. På så sätt lades den historiska traditionen till grund för två historisk-politiska uppfattningar, som bäst kunna betecknas såsom den »piastiska» och den »jagellonska».

För polskt historietänkande har det varit av avgörande betydelse, att den moderna polska nationen under senare hälften av 1800-talet bildades under dominerande inflytande från nationaldemokraterna, som hade sin tyngdpunkt i de västliga områdena och i tyskarna sågo arvfviender till det polska folket. Sedan alla de

tre makter, som delat Polen, brutit samman, blev den piastiska uppfattningen ledande. De gränser, som uppnåddes i Versailles, syntes på ett strålande sätt rättfärdiga tron på den egna kraften och uppfattades som ett minimum av vad Polen historiskt sett var berättigat till. Då Pilsudskis förhoppningar att kunna återställa det jagellonska Polens historiska gränser i öster ej gingo i uppfyllelse, och då Sovjetunionens självisolering också hämmade diskussionen rörande den jagellonska uppfattningen, vann den västerut riktade piastiska historieideologien ökad betydelse och aktualitet tack vare den politiska spänningen gentemot Tyskland och de livliga meningsskiljaktigheterna gentemot tysk vetenskap.

Betecknande härför var grundandet av betydelsefulla forskningscentra, framför allt i Posen, Thorn och Kattowitz, som propagerade även i utlandet genom skicklig publikationsverksamhet för polska forskningsresultat och uppfattningar. De flesta av vetenskapsmännen utgingo i sina arbeten från en föreställning, som till måttstock hade en piastisk stormakt från 900- och 1000-talen med inriktning mot norr och väster. I skenet av denna föreställning framstod västslavernas historiska utveckling som en ständig reträtt inför tyskarnas »Drang nach Osten». I jämförelse med detta trädde östra Polens historiska problematik långt tillbaka, emedan det knappast fanns någon kontakt med sovjetrysk vetenskap.

Dessa drag hos den polska historieskrivningen mellan de båda världskrigen ha fått stor betydelse för vad som hänt på senaste tiden. Tillsammans med alla smärtsamma erfarenheter under den tyska ockupationen ha de jämnat vägen för ett avståndstagande från den jagellonska uppfattningen och ha i utomordentligt hög grad främjat uppfattningen av en historisk forskning i antitysk, piastisk anda. Folkrepubliken Polens historievetenskap fr. o. m. 1944/45 knöt genast an till förkrigstiden i sin organisation, sina metoder och ideologiska inriktning. Medan statens politiska, ekonomiska och sociala struktur i grund förändrades, förblevo vetenskapen och med den historieforskningen och historiebilden oförändrade, och kanske ingenstans blev diskrepansen gentemot den nya socialistiska verkligheten så påtaglig, som på just detta område. Försök att få till stånd en användning av den dialektiska och historiska materialismens principer och metoder strandade, och man söker förgäves spår av marxistisk historietolkning i de första efterkrigsårens historiska publikationer. Den polska historievetenskapen var alltigenom traditionellt och nationellt inställd. Den bestämdes av föreställningar och metoder, som enligt marxistisk

uppfattning tillhörde den övervunna borgerliga kapitalistiska epoken. Den bekymrade sig varken om den »progressiva» sovjetryska historieforskningens resultat eller gjorde sig till förespråkare för dennas axiom, att klasskampen är drivkraften i historieutvecklingen. Kort sagt, den polska historiebildningen förblev orubbligt kvar i de västerländska traditionernas hägn. Den måste därför enligt sovjetideologien betecknas som reaktionär, kosmopolitisk och västerländsk.

Den sovjetryska vetenskapen kritiserade naturligtvis denna hållning och fordrade en omfattande revision av polska föreställningar och metoder, med den överlägsna sovjetryska historieskrivningen som ledstjärna för en »progressiv» polsk forskning. Redan i denna kritik från åren 1946/49 blev det klart vad saken gällde: i stället för att ta hänsyn till polska folkets breda massa i dess sociala och ekonomiska utveckling vid sidan av de övriga östliga folken och framför allt det ryska, hade polskt historietänkande hittills endast, såsom förhäxat, sysslat med överklassens andliga prestationer och politiska avgöranden inom ramen för västerländsk kulturutveckling. Det hade därför varken tjänat nationens sanna intressen eller förstätt det sovjetiska och framför allt det ryska folkets revolutionära pionjärroll. Den polska vetenskapen var däremot på rätt väg genom sin piastiska ämnesinriktning, som betonade de urslaviska traditionerna. Därmed hade man förklarat krig mot alla kosmopolitiska och västerländska sympatier, mot den borgerliga nationalismen och objektivitetsidealet.

På historikerdagen i Breslau hösten 1948 märktes ännu ingen förändring i historievetenskapens hållning. Det första framträdandet av marxistiska forskare kom att sakna betydelse för helhetsbilden. Ännu i början av 1950 tycktes den polska forskningens metodiska och ideologiska grundvalar stå orubbade. Men då började inom ramen för den nyss tillkännagivna sexårsplanen förberedelserna för den polska vetenskapens första kongress och därmed den statligt dirigerade omvandlingen inom alla vetenskapliga discipliner, varvid man tog itu med den forskning, som förblivit traditionell. Inom den historiska vetenskapen, liksom på alla andra områden, leddes diskussionen av »progressivt» inställda kadrer, vilka på oräkneliga konferenser och möten avslöjade de tidigare tankekategoriernas och forskningsmetodernas klassbundna karaktär och förklarade den dialektiska och historiska materialismen som den enda legitima vetenskapliga principen.

Det motstånd, som måste övervinnas, var avsevärt. Men redan

händelserna 1950 betydde ett avgörande ingrepp och inledde revolutioneringen av historietänkandet. Bland mängden av händelser nämner jag endast de två viktigaste: de polska historikernas arbetskongress i Breslau i juli och de sovjetryska och polska forskarnas konferens i Moskva i oktober 1950. I Breslau reviderades den piastiska dogmen om ständig och immanent arvfiendskap mellan det tyska och polska folket med hjälp av ren ekonomisk materialism. Man avsvor sig här alla metafysiska och idealistiska premisser, vederlade föreställningen om att de polsk-tyska motsättningarna skulle vara klara och oföränderliga, och såg orsaken till spänning och konflikter i produktionsförhållandenas utveckling och i klasskampen. Även i denna rent marxistiska tolkning förblev det obesträtt, att Polen hade Västerlandet att tacka för de krafter, som genomfört dess historiska uppbyggnad, och var en ständig medlem i det västerländska traditionsområdet. Ty i denna nationellt indifferent materialistiska historieuppfattning frågades enbart efter sociala och ekonomiska villkor, och därför hälsades och erkändes alla element som tjänade framåtskridandet på vägen till socialism (jfr referaten och diskussionerna i polska tidskriften *Sobótka V*, 1951, s. 1—90).

Det är tydligt, att detta försök att revidera den polska historiebilden i hög grad var oförenligt med den ryska uppfattningen. På Moskvakonferensen ett par månader senare förelades de polska marxistiska historikerna det sovjetryska schemat för den polska historiska utvecklingens förlopp, vilket skulle tjäna dem som rättesnöre i deras kommande arbete. Den stora betydelse sovjetrysk vetenskap tillmätte Moskvakonferensen har sannerligen tillfullo berättigats genom schemat självt och dess följder [jfr konferensprotokollet med schemat för den sovjetryska historiebilden betitlat »Osnovnyje problemy istorii Pol'si» (Grundproblemen i Polens historia) i *Kratkie Soobščeniija*, nr 4/5, Institut Slavjano-vedeniija, 1951, Akad. Nauk SSR].

Enligt sovjetrysk uppfattning tolkas Polens historia liksom Rysslands såsom en social-ekonomisk process, i vilken uppstignandet av en regerande klass ger en kommande epok dess prägel genom åtföljande förändringar i produktionsförhållandena. Klasskampen får spela rollen av motor, faserna i den polska och ryska processen äro desamma och visa en överraskande överensstämmelse i tid. För att till resultat få en sådan kronologisk parallell blev det visserligen nödvändigt att efter ryskt mönster antedatera även den polska historietvecklingen med flera århundraden, så

att den polska statens födelse inte längre sammanfaller med den enligt källorna första påvisbara existensen i mitten av 900-talet, utan är att söka redan på 500-talet. Polsk och rysk historia ha vidare ett framträdande gemensamt drag i att båda folken genast trädde fram under feodal-statliga former. Därmed hoppade de över stadierna i slavhushållningens för övriga samhällsbyggnader karakteristiska stadium och övertogo genast rollen av framstegsbärare. Den polska feodalismen, vilken enligt denna uppfattning kan uppdelas i fem etapper, varade till 1864 och sammanfaller därmed nästan på året med avslutandet av Rysslands feodala period. Från denna tidpunkt daterar man den borgerligt-kapitalistiska perioden, som i Ryssland fick sitt slut med Oktoberrevolutionen. I Polen hindrades utvecklingen emellertid genom inblandning av västerländsk kapitalism, och perioden avslutades först efter upphävandet av den tyska ockupationen genom röda arméns befrielse. Såsom gräns mellan perioderna har man satt 22 juli 1944, den dag då polska kommittén för nationell befrielse bildades.

Först genom en detaljgranskning, som vi här måste avstå från, kan man med full klarhet se, hur grundligt man samordnat Polens och Rysslands historia, och hur tillspetsat den polska autonoma utvecklingen, inom ramen för en historisk gemenskap med övriga östliga folk, sättes i motsatsställning till Västerlandet. Men så mycket är tydligt: det för Polens förflutna avgörande kännetecknet ser man i den med Ryssland gemensamma utvecklingen av de sociala och ekonomiska förhållandena och ej längre som enligt den traditionella uppfattningen i den prägel, som den polska kulturen inom ett övre skikt fick genom sammansmältning av västerländska livsformer med specifikt polska traditioner. Genom denna nya belysning får Västerlands insats en helt negativ värdering. Anammandet av kristendomen i dess latinska form blir en huvudorsak till Polens kulturella efterblivenhet och sena utveckling och en anledning till tyskarnas ständiga angrepp. Övertagandet av västerländska produktiva krafter under tiden för tyskarnas östliga kolonisation bär skulden till böndernas utsugning och adelns växande makt, som förhindrar uppbyggandet av en centraliserad statsmakt och som genom sin expansiva östpolitik framkallat statens undergång. Krig mot tyskheten betecknas alltid som rättfärdiga krig, krig mot ryska folket däremot som orättfärdiga. Polen blir med andra ord i denna historiebild förvandlat från en bärare av västerländska traditioner till en länk i den östliga historiska gemenskapen.

Moskvakonferensens tolkning gör ett slut på alla traditionella »borgerliga» historieuppfattningar och alla experiment med materialistiska uttydningar. De protester, som från början höjdes rörande avgörande punkter i periodindelningen av det historiska förloppet, ha sedermera återtagits. Konferensen i Otwock i början av år 1952 förklarade den i Moskva givna tolkningen bindande för polsk forskning. De båda sista årens vetenskapliga produktion går redan helt i stil med den officiellt fastställda linjen. Emellertid har inte endast det omedelbara ingripandet av sovjetryska historiker bidragit till segern för den »progressiva» vetenskapen. Den piastiska tanken i deciderat antitysk och urslavisk anda och det genom en högt kvalificerad social och ekonomisk forskning skolade sinnet för den historiska utvecklingens materiella grundvalar äro de kanaler, som omvälvningen av de traditionella principerna och metoderna och anpassningen av polskt historietänkande efter ryskt mönster följa.

Denna uppfattning av Polens historia uppfyller alla den sovjetryska ideologiens villkor. Syntesen av materialistisk och nationalistisk historieuppfattning, av marxistisk eskatologi och sovjetpatriotism tillämpas konsekvent. Genom att förklara folkets breda massa för bärare av den historiska utvecklingen splittras och omvälves den traditionella historiebilden. Den hävdvunna nationalismen ompräglas ändamålsenligt och förvandlas till en proletariats patriotism, som betraktar det förflutna genom klassideologiens prisma.

Det polska exemplet visar förfaringssättet på ett eftertryckligt, nästan klassiskt sätt och klargör dessutom bakgrunden till och verkningarna av den historiebildens revolution, som pågår i hela östra Mellaneuropa. Den väl sällan ännu i hela sin räckvidd insedda betydelsen av denna fråga för europeisk samtid och framtid gör det angeläget att påvisa denna företeelse, som har till mål att göra våra dagars politiska verklighet till även en historisk sådan. Att häremot vädja till den europeiska vetenskapens traditioner, av vilka det objektiva sanningssökandet är den förnämsta, utgör huvudändamålet med denna framställning. Ty endast strävandet att gemensamt tjäna sanningen sine ira et studio kan lägga grunden till en äkta förståelse och gemenskap, så att vetenskapen inte skiljer utan förenar folken.